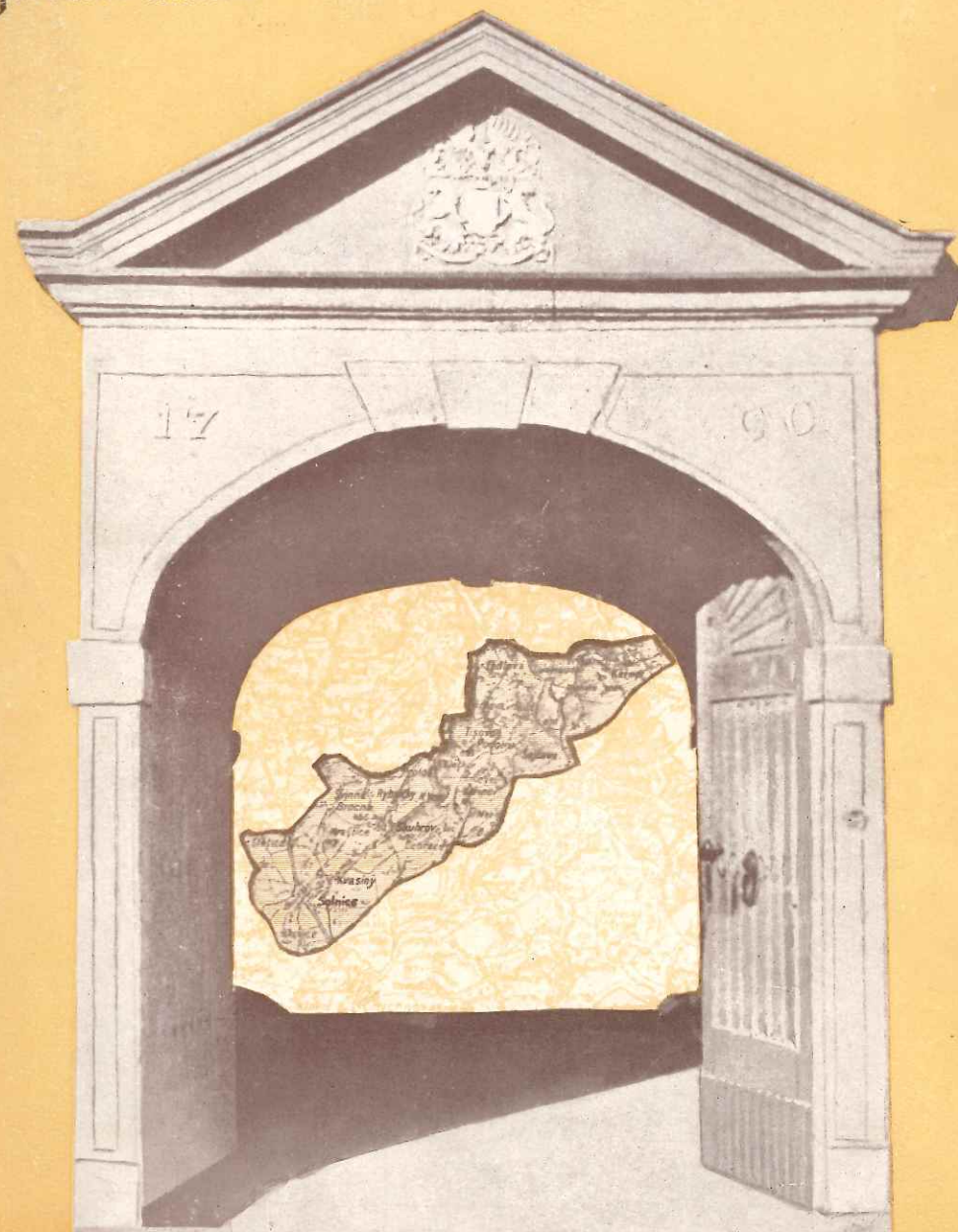

Jaroslav Láška

První kniha Letá Páně

a travou, keři a stromy tak, aby po staletích pouze připomínku mohly budit, že zde stávaly.

Hrady i jejich doba zanikly, avšak úkol svůj čestně splnily — zůstalo zde po nich zboží vybudované v mezích, ve kterých téměř po všechny příští věky bylo, ve slibném rozvoji hospodářském krácející vstříc nadcházející nové době — období tvrzí.

Dějiny panství období druhé

SOLNICKÁ DOBA TVRZÍ

PÁNI VLKANOVŠTÍ Z VLKANOVA

Solnice sídlem panství. - Pan Benjamin, zakladatel rodu. - Martin a Bedřich, bratři vlastní z Vlkanova. - Dvojitý dělení panství solnického mezi syny pana Benjaminu. - Třetí dělení panství mezi vnuky Benjaminovými. - Čtyři díly panství solnického. - Odhady dílů Solnických a jejich konfiskace.

Do nové doby našeho panství uvádí nás zápis desk zemských v Kvaternu větším zápisném Bílém z léta 1558, ve čtvrtek po svatém Mikuláši učiněný, kdy

„Osvícené Kníže Arnošt, falckrabě na Rejně, kníže v Horních a Dolních Bavořích přiznal se před úředníky pražskými, že jest dlužen šest tisíc šest set dvacet pět grošův vše pražských č. Benjamínovi z Vlkanova a jeho dědicům, v kterémžto dluhu ihned postoupil jest jemu dědin a dědictví svého, totižto město Solnici, domy, krčmy a dvory kmetců s platy, městečko Skurov a domy, krčmy a dvory kmetců s platy, a nad ním hrad pustý, ves celú Litohrady, ves celú Ještětice i s manem, ves celú Brocno, ves celú Brocenky, ves celú Kvasiny, ves celú Svinie velké, ves celú Svinie malé, ves celú Hraštice, ves celú Proloh, ves celú Rybníčky, ves celú Dobecze, ves celú Lukavce Horní, ves celú Aurzim veliký a při něm Nový hrad pustý s rychtau svobodnau, ves celú Aurzim malý, ves celú Bukovinu se dvěma many, a dvory kmetců celé s platy, ves Aujezd a dvory kmetců s platy což tu má, ves Masty a dvory kmetců s platy což tu má, s dědinami, lukami, lesy, potoky, řekami, vodotočinami, rybníky a mlejny, pastvami, horami, doly, háji, porostlinami, kurmi, vejci, robotami ornými a žennými, ospy, husmi a valchami, s podacími kostelními, s krčmami, pilami i se vši zvolí, což k tomu přísluší, s plným panstvím tak a v témž plném právě, v tichž mezích a hranicích v nichž to dědictví záleží, i s tou starou správou jakž jemu, Knížeti Arnoštovi, v kvaternu památném Lvovém, Letha Padesátého šestého 57, v pátek den Sv. Havla, a v kvaternu trhovém Lvovém téhož Letha a dne 57 plněji svědčí, i také tak jakž smlauva mezi nimi o to učiněná téhož léta a dne ve dsky zemské památné, slovo od slova, vložena a vepsána

Rozděleno tak panství naše ve dvě části. Martinův první díl obsáhl vesnice a všecko zboží po pravé straně řeky Solnické ležící, a to: zámček solnický s jeho příslušenstvím a polovinou městečka podacího, městečko Skuhrov s podacím, mlýnem a pilou, ves Ještětice se dvorem, mlýnem a vápenicí, Újezd s podacím, Masty, Brocnou, Brocenku, Svinný Veliký, Hraštici, Proloh, Rybníčky a zámky pusté Skuhrov a Nový hrad.

Na druhý díl, Bedřichův, přišly vesnice a všecko zboží po levé straně řeky Solnické položené, takže mimo polovinu městečka s podacím, s mlýnem a domem za branou horní v nově postaveném, náležely k němu vsi Litohrad, Kvasiny s dvorem poplužním a cihelnou, Svinný malý se dvorem, Lukavice Horní, louka při Skuhrově, ves Debrce, Uřín Velký s rychtou svobodnou, Uřín Malý, Bukovina, Benátky a zámček pustý Hlodný.

V roce 1595 oddělen Újezd s krčmou a ves Masty od prvního dílu a připojeny k dílu Bedřichovu. Tak bylo panství naše na více než sto příchů let rozděleno na dva, později dokonce na čtyři díly — a ještě těch dílů části.

Zdá se, že páni Vlkanovští mimo zděděnou obchodní a hospodářskou podnikavost, zdědili také obchodní opatrnost a šetrnost, rovnající se prospěchářství, hrabivosti až lakomosti jejich otce p. Benjamína. Nasvědčují tomu všechny smlouvy, které páni tito, p. Benjaminem, někdejší měšťanem a postřihačem staroměstským, později purkmistrem hor viničných a královským rychtářem Starého města pražského počínaje, a Bedřichem, pobělohorským hejtmanem na panství našem konče, kdy uzavřeli se Solnickými, zejména pokud se týká dávek z vaření piva.

Také na popud obou bratrů Martina a Bedřicha, císař Rudolf II., přehlídnuv solnická privilegia, vydal ve čtvrtek

po neděli postní léta 1577 nařízení, aby měšťané solniční své vrchnosti právo člověčenství slíbili a z peněz sirotčích a zádušních, kdyžby páni požádali, pořádný počet složili.

Ukazoval by na jejich hrabivost také zápis v deskách zemských⁶, že Jaroslav Trčka měl od roku 1583 soudy se Solnickými, kteří dříví za Deštným, nad potokem Psincem a mezi horou Sedmihradskou a Doupnitou posekali.

Světlejší snad památku jejich hlásá ve farním kostele solnickém postavená cínová křtitelnice z roku 1591, na níž se čte⁷:

„ZA UROZENÝCH PÁNŮ, PANA MARTINA A PANA FRIDRICHA, BRATRŮ VLASTNÍCH Z VLKANOVA A NA SOLNICI TATO KŘTITELNICE DĚLÁNA JEST OD MISTRA VÁCLAVA KONVÁŘE V MĚSTĚ HRADCI NAD LABEM L. 1591 ZA PURKMISTRA MICHALA NIČE, PRIMASA SAMUELA DUSÍKA A JLNÝCH RADNÍCH, JANA JUNKA, DANIELE DAVIDOVA, JANA ROZNOVSKÉHO A JANA JAROŠOVA“.

Synové Martinovi Jan a Benjamin rozdělili se o díl jeho, zanechavše sídlo v městě Solnici s mlýnem, se sádkami, zahradou a starým mlýnem ve společnosti, takže každému náležel rovný díl z poloviny města, která patřivala jejich otci.

Benjamin obdržel dva dvory poplužní v Ještěticích⁸, vsi Velké Svinné, Proloh, Visku a Brocno, po dalším pak dělení, z dosud společného zboží, polovic sídla a mlýna, les Žábů, les Melicharů, zahradníka u téhož lesa, les Na pustínách, les Roudný, dva rybníčky a role.

Janovi dostalo se tudíž z otcovského dílu mimo čtvrtinu města též polovic sídla a mlýna, Skuhrovského mlýna polovic, vsi Hraštice, Rybníčky a poplužní dvůr v Ještěticích, který sídlem svým učinil.

Karel a Bedřich, synové Bedřichovi, rozdělili se o díl svůj, druhý to díl panství tak, že Karel mimo čtvrtý díl města obdržel dvůr poplužní ve Svinném, dvůr poplužní a ves Velký Uřín s podacím, ves Bukovinu, Benátky, Lukavici Horní a část Kvasin. Bedřich pak dostal též čtvrtinu města se zbožím Kvasinským, t. j. vsi Kvasiny, Litohrad, Debrece, Uřín Malý a Skuhrov.

I rozděleno město Solnice spolu s celým naším panstvím na čtyři díly, z nichž Karel držel první, Bedřich druhý, Jan třetí a Benjamin čtvrtý díl.

V této době pak, o které zde vyprávíme, přibyla k vesnicím našeho panství shora uvedeným nová ves Grünborn. Nejmladší z Vlkanovských, totiž, p. Benjamin, držitel lesů na kladské straně našich hor, prodal novým osadníkům kus lesa za Kerndorfem, který oni vymýtili a zmíněnou ves Grünborn nově založili.

Mezitím ale, co panství naše v rukou Vlkanovských, být rozdělené, počalo se slibně rozvíjeti a hospodářsky zkvetati, stahovaly se temné mraky nad Čechami, které po katastrofě bělohorské pokryly celou naši nešťastnou zemi.

A jako sta českých šlechticů i páni z Vlkanova, účastníci „spiknutí proti císaři“ propadli třetinou svého jmění konfiskaci — ztratili však jmění celé.

Vlkanovští z Vlkanova, bratři a strýcové, Benjamin na Solnici, Fridrich na Kvasinách, Jan na Ještětích a Karel na Svinném, ačkoli brzy po bitvě bělohorské přísahu věrnosti a poddanosti císaři Ferdinandovi II. v Hradci Králové vykonali, přece při komisi konfiskační dne 26. června 1623 pro účastnictví ve vzpouře odsouzeni byli, takže Fridrich, Jan a Karel po třetím díle jmění svého v pokutě propadli, Benjaminovi však statek jeho v léno zachován býti měl.

Pročež statky jejich Solnice, Svinná a Kvasiny, zámek s mlýnem a město Solnice, městečko Skuhrov a nad ním hrad pustý, vsi Litohrady, Ještětice s dvorem poplužním, Brocná, Brozánky, Bělá, Pádolí, Kunštát, Kvasiny, Sokol, tvrz a ves Svinné Veliké a Malé s dvorem poplužním, vsi Hraštice, Proloh, Rybníčky, Dobrce, Lukavice Horní, Ouřín, Mostek, Mezina, Nový hrad (pustý) s rychtou svobodnou, Bukovina a Benátky — k ruce král. fisku byly ujaty, 1. 1623 za 96.584 kopy míš. odhadnuty a vedle císařské resoluce ze dne 16. března 1624 Jindř. purkrabí z Donína prodány za 157.000 zl. rýns., z nichž kupujícímu 32.000 zl. bylo prominuto. Ze sumy trhové na 125.000 zl. snižené vyplaceno bylo Marii Majdaleně Trčkové na Černíkovcích 100.000 zl., kteréž na statky dotčené, jež jí byly v zástavu dány, k potřebám válečným císaři byla propůjčila.

Díl statku solnického Benjaminu z Vlkanova v manství zanechaný a na 16.470 kop míš. odhadnutý, totiž zámek s mlýnem při městě Solnici s 41 osedlými v témže městě k tomu dílu náležejícími, pak vsi Broceň, Ještětice s dvorem popl., Ouřín Velký, Proloh, Rybníčky, Bělá, Podolí a Kunštát na horách (jinak Vracov, Kronstadt s 44 poddanými), též od král. komory dne 26. července 1628 byl ujat, protože Benjamin na statek ten léna nepřijal, nýbrž vyšunovav jej, pustý zanechal a 1. 1628 pro náboženství ze země se odebral. Tento statek vedle cíř. resoluce ze dne 25. září 1628 prodán byl dědičně též Jindřichu purkrabí z Donína za sumu odhadní 1000 kop míš.

K dílu Karla z Vlkanova na statku solnickém za 27.226 kop odhadnutému náležely tvrz a ves Svinný s dvorem popl., dvůr popl. ve vsi Ouříně Velikém, v městě Solnici 41 osedlých, ve vsích Kvasinách, Ouříně, Sokole,

přelíti dal. Že chce jim tím nápomocen býti. Což se i tak na rozkaz Jeho Mt. Pána nejvyššího (stalo). A to že tak jest přijali na své povinnosti a závazky.

Kostelníci záduší jedlovského náležející k panství solnickému, i jsouce napomenuti od P. p. Pánův, tuto zprávu učinili. Že jeho Mt. Pán nejvyšší jich, sobě zádušních věcí nepřivlastňoval, ničeho se neužímal, ani neprodával. Nýbrž majíce toho zprávu, že ráčí míti na zámku zvon, nemajíce při něm záduší zvonu, jeho náležitě žádali. Aby J. M. Pán nejvyšší, poněvadž takového zvonu při zámku nepotřebuje jim hodla(1) k těmž záduším zanechat. Což Jeho Mt. Pán ráčil učiniti a takový zvon jim zanechat. A že tak jest a ne jinak přijali na své povinnosti a závazky.

Kostelníci záduší úřinského na téměř panství solnickém. I jsouce napomenuti od P. p. Pánův tuto zprávu učinili. Že J. Mt. Pán nejvyšší nikdy nic sobě zádušních věcí ani zvonů neužímal ani nepřivlastňoval a neprodával. Nýbrž jak prvotně tak i nyní to všechno v celosti zůstává a nic zmenšeno není. A že tak a nejinak jest, to přijali na své povinnosti a závazky.

Purkrabové nade dvory: Matěj Hrnčír při dvoře kvasinským, Kašpar Najpán při dvoře úřinským, Jiřík Švec při dvoře ještětickým a svinným, Jiřík Michalů při dvoře dobřeckým. I jsouce napomenuti od P. p. Pánův v domě radním města Solnice tuto zprávu učinili. Aby Jeho Mt. Pán nejvyšší při těch dvořích je rumunirovati a obilí vše (to se) mlíti kam jinam mimo setí a potřebu svou obrátiti měl, nic se toho nenachází, nýbrž do týž dvorů mnohých potřeb se nedostávalo. Jak vozů, pluhů i jiných všelijakých věcí, koňského dobytka, hovězího, i drobného, to všechno zvětšovati, na(kupo)vati a přikupovati ráčil. Takže takové dvory dobře spraveny a zlepšeny jsou, což že tak a nejinak jest, to přijímáme na své povinnosti a závazky.

Rychtářové: Jan Umřilek ze vsi Úřina, Václav Štěpán z Skuhrova, Michal Viznar z Kvasin, Matouš Troják z Brocny, Hons Wolf z Jedlovky.

Konšelé na téměř panství: Matěj Neckář, Ondřej Vlk, Adam Tkadlec, Martin z Bukoviny, Jakub Vlk, Jiřík Daňků, Jiřík Dohnálek, . . . ? . . . od Skuhrova, Urban z Proloha, Martin Pavlík, Mikuláš Stodola, Jakub Pabiján, Matěj Žlutý, Michal Šrom, Jiřík Žampach, Jakub Herden, Martin Dytnar, i jsouce napomenuti od P. p. Pánův v radním domu při právě města Solnice tuto zprávu učinili.

Že aby Jeho Mt. Pán nejvyšší zámek, dvory tak i grunty poddaných v nich zůstávajících ruminirovati měl, ničeho se toho nenachází. Nýbrž

gruntové se zlepšují, tak že i poddaných přibývá a kde pustiny byly Jeho Mt. Pán jak šindelem a dřívím, prkna na stavení fedrovati ráčí a aby měl kterého poddaného mimo náležitost věsti, že se toho nic nenachází. A to že tak a nejinak jest přijali na své povinnosti a závazky.

Tolikéž i My, purkmistr a konšelé, též všechna obec města Solnice tuto zprávu činíme. Že za panování a držení města od Jeho Mti urozeného a statečného rytíře Pana Simeona Aplmanna z Kolchraiten W. M. C. nejvyššího a rytíře. Aby mělo město mimo předešlé spušnění větší škodu bráti toho se víc nenachází. Nýbrž počíná se zlepšovati a opravovati. To přijímáme k svým povinnostem a závazkům.

Kteréto zprávy u práva města Solnice jsou přijaty od písaře radního, slovo od slova neměnitelně sepsány a pro důvěrnost pečeti městskou jsou opatřeny. Léta a dne veš psaného.

Jak nám z protokolu vychází, popřeli všichni tázání, že by za vlády páně Simeonovy bylo špatně hospodařeno. Tím odpadla Donínovi záminka vinit jej z plenění panství. I hledal další a jiné jeho slabiny, ze kterých by jej mohl nařknouti, a tak snad se opětovně vlády nad panstvím zmocniti. Poněvadž pak nadále byl pánem čtvrtého dílu panství, se sídlem v Solnici, měl tu jistě své věrné, kteří jej o všem dění i na druhých, Simeonových dílech zpravovali.

Dalším úkladem Jindřichovým bylo udání, roku 1638 pražskému arcibiskupu kardinálu Karlu Harachovi učiněné, v němž p. Applmann byl obviněn z odpadlictví a kacířství a z toho, že poskytuje na svém panství útulek některým predikantům, a že s nimi při jejich kacířských pobožnostech dokonce obcuje.

P. Simeon, sám nekatolík, ve své chytrosti zvával k sobě na zámek kvasinský rychnovského katolického duchovního správce, zde s ním hodovával a popíjel, a takovým způsobem měl jej k tomu, aby k všelikým hříškům jeho přivlel, ne-li obě, tedy alespoň jedno oko. Udání i žaloba

Zámek v městečku Solnici, který si cenil na	1.000 kop
Ovocná zahrada při něm za	150 „
Mlýn při téměř zámku za	600 „
Pivovar při zámku z kamene dobře vystavěný	700 „
Výnos pivovaru kapitalisovaný na	10.400 „
Dvůr ve vsi Ještěticích za	400 „
Pole při téměř dvoře	1.575 „
Louky při téměř dvoře	1.500 „
Druhý dvůr ve Velkém Uříně	150 „
Louky při něm	400 „
Pole při téměř dvoře	900 „
Vody v děli jedné míle s rybolovy	400 „
Právo užitku na pile ve Skuhrově	50 „
Lesy při tom panství, v nich se nacházející černá zvěř, srnci a vlci, pak výnos lesů, z nichž možno těžiti 200 kop šindele a prken a k Sol- nici splaviti, celkem za	6.000 „
Výnos honitby za	500 „

Poddaní k těmž dílu:

Ve vsi Brocné s potahy	3, chalupníků	1
Ve vsi Víse	1, chalupníků	2
Ve vsi Ještěticích		1
Ve vsi Velkém Svinném	6,	1
Ve vsi Rybníčku		4
Ve vsi Bílém		6
Ve vsi Podolí		2
Ve vsi Prolohu	3,	1
Ve vsi Kunštátu		16
Ve vsi Velkém Uříně s potahy	16,	
Suma bez města, s potahy	29, chalupníků	34
Všech poddaných včetně města		103

Ročních příjmů:

Obyvatelé města na úroku	34 kopy
Šucu na ročním platě	10 „
Z masných krámů	2 „ 14 gr.
Úroku ze mlýna	1 „
Dávky a platy z vesnic	136 „
Úhrnná suma všeho činí	183 kopy 14 gr.
Kapitalisováno po 40 kopách	7.329 kop

Suma celého IV. dílu 32.052 kop 20 gr.*

V rýnských zlatých 37.395 Fr.

Konečná resoluce tohoto statku přichází na 25.000 Fr. prodejní ceny (za kterou byl asi majitel ochoten panství prodat).

Tak jsme v krátkém přehledu poznali náš čtvrtý Solnický díl, jak si jej cenil jeho majitel. Rozebírat jej nepotřebujeme, neboť komentář k němu poznáme v dalším listě¹⁾, nad jehož popisem je čtenář často ponoukán k smíchu, pokud ovšem není spíše k pláči spuštění statku.

Contra taxa

a pravdivá zpráva o hraběcím Donínském čtvrtém díle statku Solnice, jak se tento podle všech náležitostí příjmových, počtu poddaných sedláků, zahradníků, případně chalupníků zv., co běžná podle zvyklosti země stanovená taxa a nynější odhad, v roce 1653, 19. srpna vyšetřený urozeným a přísným Pánem Adamem Peceliem, jakožto vícekomořím, a k tomu vyslanou značnou komisí.

Úředně:

V městečku Solnici sídlo rytířské, a žádný zámek, z kamene postaveno, střecha stará, vně na jednom místě od základu až nahoru značně rozpuklé a od sebe rozstoupilé; uvnitř pak při zemi klenutá

* Zde jsou nepatrné početní chyby, které nebylo třeba opravovat.

Vysazení ohledně chovu a myslivosti a jiných kratochvílí jsou těž vysoko oceněna; bylo by toho dosti, kdyby zajíci byli okováni zlatými kopyty; jinak však zde jiné zvíře nelze se nadíti, jest tedy tato na čtvrtém díle dvojnásobně zaplacená 100 kop.

Roční dědičné úroky, které ze skutečných práv původních urbárních register vytaženy, jsou:

z města Solnice ochranný poplatek (šuc) 10 Fr.

úrok	6 „	45 gr.
úrok z masných krámů	2 „	53 „ 2 d.
úrok z mlýnů	1 „	10 „

na míšeň. kopy přepočítáno, ochranný poplatek a úroky
14 kop 10 gr. alb. 5 den. alb. po 40 kopách 573 kop 10 gr.

Z masných krámů a válcového mlýna
3 kopy 14 gr. alb. 4 den. alb. po 20 kopách 69 kop 10 gr.

Z vesnic: předně

z vesnice Brocné	2 kopy, 13 gr. alb.	$\frac{1}{2}$ d. a.
z Visky	4 „ 26 „	
z Bílého a Podolí	20 „ 20 „	$3\frac{1}{2}$ „
z Proloha	5 „ 21 „	6 „
z Grünbornu	27 „ 15 „	
z Velkého Uřína	14 „ 9 „	6 „

Facit všech ročních skutečných příjmů z vesnic čtvrtého dílu statku Solnice 75 kop, 16 gr. al. 2 den. al.
každá po 40 kopách 3.021 k. 21 ga. 3 da.

Za 11 strychů úroku na ovse po 15 g 1.
facit 5 kop 15 g 1. po 40 kopách 210 kop

Za $25\frac{1}{4}$ úroč. kohoutů každý po 3 gr. alb.
facit 21 kopu 16 gr. a. $1\frac{3}{4}$ de. a. per 40 kop 111 kop 10 g.

Za 47 úroč. vajec 3 gr. alb. per 40 gr. alb. 2 kop

Suma celé taxy čtvrtého dílu statku Solnice

(míšeňských) 12.910 kop 23 gr. alb. 3 de. alb.,
(t. j.) v zlatých rýn. 15.062 Fr. 33 gr. 5 den.

Usedlí poddaní na tomto čtvrtém díle statku Solnice se nalézají, kteří z pravdivého a pravého purkrechtu a gruntovních knih vytaženi jsou.

V městečku Solnici ti, kteří nejsou povinni robotovati a jsou úrokem povinni; jejich domy chatrné velmi se nalézají 20

Ve vesnicích sedláci s potahem, dva a dva společně se spřahující,

z vesnice Brocné	2
z vesnice Visky	1
z vesnice Prolohu	4
z vesnice Velkého Uřína	3

Zahradníci nebo chalupníci zvaní:

ve vsi Brocné	1
ze vsi Visky	1
v jiné (=jedné) chalupě podle své libosti usazený mlynář	1
ve vsi Prolohu a Rybníčku	5
ve vsi Bílém a Podolí	7
ve vsi Grünbornu, kteří jenom v určité době k plavení dříví jsou povinni	11
ve vsi Velkém Uříně	11
pustá zahrada	1
drobní domkáři	5

Suma 71 (správně 73)

Tedy úředně: Měšťanů 20, sedláků 10, zahradníků 37, pustá zahrada 1, drobní domkáři 5.

Nota: Pan prodávající hlásí, že 4 lány polí byly při městě Solnici přikoupeny, čehož se nenachází, nýbrž že p. Aria Zaga si přivlastnil od zvěčnělého Křištofa Senuse, který byl jeho pěstounem, a též od městských obyvatel a spoluobčanů kus role asi pod 30 strychů, které pod šos podrobeny, a všechny Cís. kontribuce a povinnosti má a položití povinen jest, a jako tři díly města Solnice, k těm samým kontribucím spoluvinen jest zaplatiti, kromě za tu celou dobu po úmrtí Křištofa Senuse za 8 let sečísti a na příslušné místo přednésti mají.

S ostatním přivlastňuje a odhaduje p. prodávající, že ves Velký Svinný, který též skrze vyrovnání od král. zemských desk veleslavnému conventu Patr. Patr. Carmel. místo vsi Velký Uřín odstoupen a přivtělen byl; jest pak věděti, že hrabě Donín při zachování práva z r. 1610 jenom do jediného, benjamínovského, dílu Vlkánovských byl uveden, a přivtělení vsi místo Velkého Svinného a Velkého Uřína, které příslušelo ne pod Benjamína, nýbrž Karla z Vlkanova dělení, dal vložit a mimo přátestu (nápadu) přece jen neoprávněného poměru jako male fidei possessor (svěřenský majitel) až do jeho smrti obou vesnic užívati; kdyby se však pretendenti (nápadníci) násilím